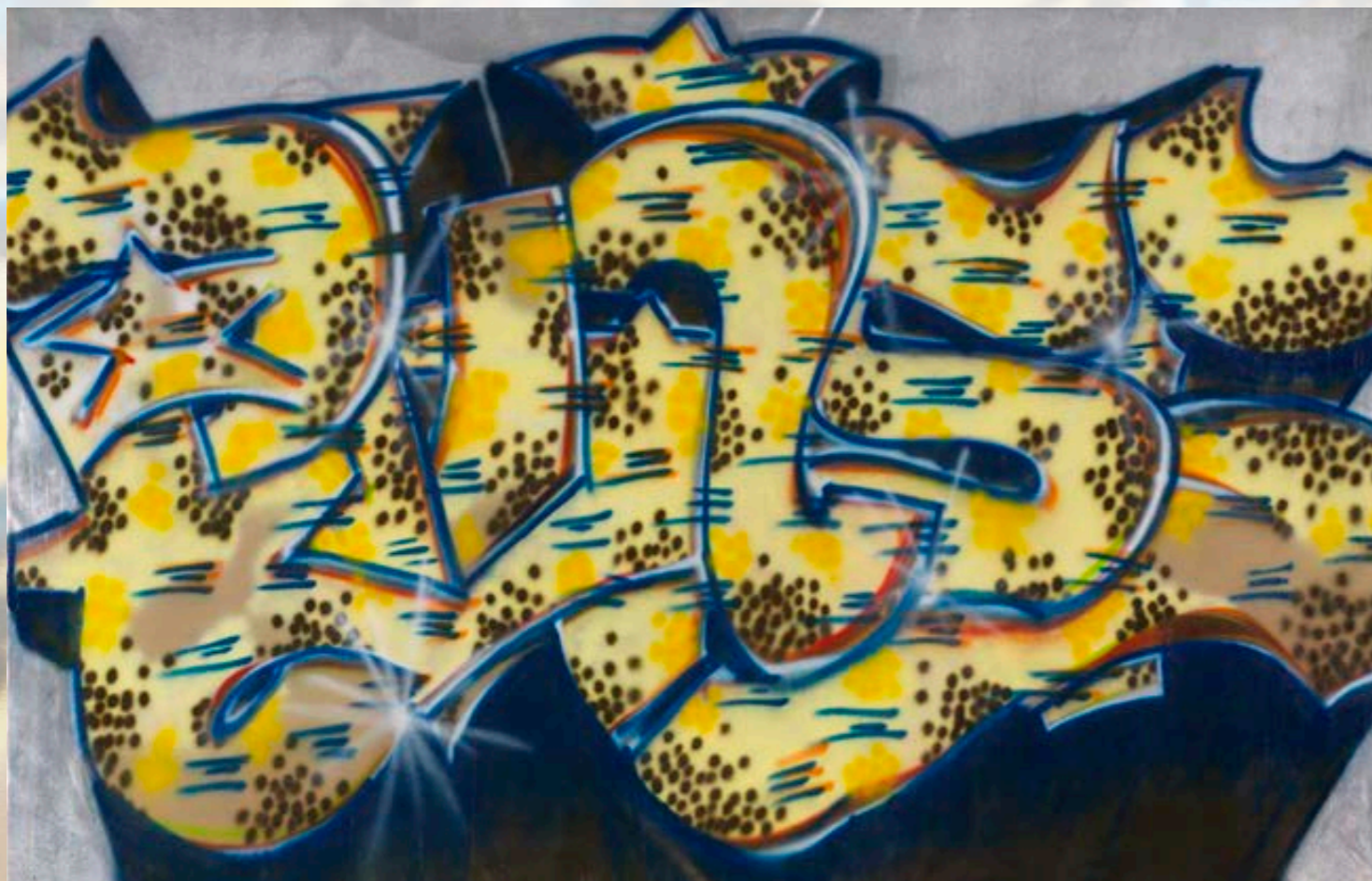

In een van de collectiezalen van het Groninger Museum zijn tot 12 juni grote schilderijen van Phase 2 te zien. Een ervan is uitgeleend door verzamelaar Henk Pijnenburg. Hoe dit werk in zijn bezit kwam levert een bijzonder verhaal op. Bovendien is Phase 2 volgens hem een van de meest interessante graffitikunstenaars. Of gewoon kunstenaars, zonder graffiti. En belangrijk voor de waardering van Afro-Amerikanen in de culturele wereld.

Phase 2
zonder titel, sprayverf op canvas, 1983
233 x 357 cm, collectie Groninger Museum

HIËROGLIEF & BUBBLE LETTER

Het belang van kunstenaar Phase 2

DOOR HENK PIJNENBURG

Ik leerde het werk van Phase 2 (ook Phase too) kennen via Joe la Placa en Guillaume Galozzi. Dat was geen gewone ontmoeting. Het waren twee jeugdige galeriehouders die met een enorme lef en zwier kwamen binnenvallen. Vanuit Schiphol namen ze een taxi en scheurden door het land naar het Groninger Museum waar Frans Haks direct twee werken aankocht, daarna gevolgd door de fervente verzamelaars Wijnand Wildenberg in Naarden en mijzelf. Phase 2 (1955-2019), eigenlijk Michael Lawrence Marrow en ook wel bekend als Lonny Wood, was een Schrijver (met hoofdletter) en geen gewone graffitimaker. Zijn doel was het alfabet een geheel nieuw uiterlijk te geven en dat wilde hij bereiken door zoveel mogelijk zichtbaar te zijn. "Trendsetters, trendvolgers, vernieuwers, voetvolk, hele legioenen tot de tanden bewapend, klaar om artistieke schade toe te brengen aan een systeem dat doof en blind was voor onze behoeften, en dat allemaal omwille van de 'naam.'" (Coming from the subway, 1992, p. 202). De graffiticultuur was volgens hem een popcultuur geworden, met figuratieve toevoegsels als bloemen en stripfiguren, waardoor de kunst van de Schrijver, de taalvernieuwer, op de achtergrond was geraakt. Deze graffiti was voor Phase 2 aerosol culture; zijn eigen werk noemde hij impact expressionisme.

In de zomer van 1984 bezochten mijn vrouw Leonie en ik Wenen waar Phase 2 zijn werken tentoonstelde in de galerie van Grita Insam in de Köllnerhofgasse. Wij kochten daar een grote tekening en onze zoon Brendan kreeg van de kunstenaar een tekening die hij ter plaatse maakte. Dit werk, met de titel *Graffiti is passé and obsolete* zegt veel over waar hij mee bezig was.

Hiërogliefen en letters

De Egyptische hiërogliefen zijn van groot belang geweest voor Phase 2, die zich als een reïncarnatie van de farao's ging beschouwen. Vanuit een eenvoudige letter wilde hij zijn werk via hiërogliefen naar een kalligrafische abstractie laten groeien. De Engelse taal is vergeleken bij de Chinese en Japanse schrijftaal slechts een niemendalletje, niet meer dan een punt. In een interview met John Maizels in outsider blad *Raw Vision* (21, 2007) zegt hij: "Al die dingen die deel uitmaakten van het oorspronkelijke spel zijn nu passé. Tegenwoordig is het een kwestie van woord en de kracht van woord, spreken en de kracht van spreken, van communicatie en symboliek, verbaal en visueel. Taal en zijn essentie. (...) Als het zover komt, laten we zeggen via: psychofonetischkinetischeverbalegenetischehyperbolischesyllabischetongtwistermystiekehersenzeschriftwijze of op welke manier dan ook, beschouw het dan als plutoni-aans (komend van de onderwereld). Ik absorbeer en verslind taal in zijn co-existentie en creëer er iets anders mee."

PHASE 2
Majestic: Athanasian Confrontation, 1984, Groninger Museum

Phase 2 vond allerlei letterstijlen uit, zoals de bubble letter of softie eind 1971, die zeer invloedrijk is geworden in de graffitiwereld en verder ontwikkeld. Afgeleid hiervan zijn: Marshmallow-, bult-, balletters, phasemagorical phantastic (bubble letters met sterren), bubble wolk and bubble drip letters en squish (snel gestreepte bellenletters). Zijn taal ontwikkelde zich van de eenvoudige bubble letter naar een bijna ondoordringbare abstractie. De letters werden steeds meer in elkaar gedrongen, waardoor ze tot een object werden samengedrukt. Dit is goed te zien op een werk zonder titel in de collectie van het Groninger Museum uit 1983.

De experimenten van Phase 2 leidden tot letter- of logoletter sculpturen. In 1984 maakten Phase 2 (de Farao) en beeldhouwer Douglas Abdell (de Feniciër, hij is van Libanese afkomst) *Misconceptions of an A*. Een monumentaal stalen beeld dat het 'gebied van onzekerheid overbrugt' tussen de letter als fonetische entiteit en de structuur als beeldtaal. Farao Phase 2 bedacht en ontwierp de hiërogliefen en de Feniciër vertaalde deze naar de sculptuur. Het beeld, geproduceerd door Joe La Placa- Guillaume Galozzi Gallery, is gemaakt van koudgewalste aan elkaar gelaste stalen platen. Het is 2.50 m breed en 1.90 m hoog en weegt meer dan een ton. Na 1988 kwam het als bruikleen in het Jacob Javits Convention Center in New York terecht. In 2013 bleek het beeld verdwenen, vernietigd zonder Phase 2 in te lichten. Men meende dat de kunstenaar zijn werk in de steek had gelaten en er niet meer

in geïnteresseerd zou zijn. Op grond van de Visual Artists Rights Act (VARA) eiste de kunstenaar in een rechtszaak hiervoor 250.000 dollar.

In 2019 maakte Phase 2 op zijn ziekbed tekeningen (met zijn linkerhand, rechts was hij verlamd) en gedichten onder het pseudoniem Prafodivi, die onlangs gebundeld zijn en uitgegeven als boek, met de titel *PRAFODIVI: The Final Writings of PHASE 2*. In deze esoterische schetsen was Phase 2 nog steeds bezig oude vondsten opnieuw vorm te geven en er nieuwe aan toe te voegen. Bijvoorbeeld ontwerpen die op Chinese tekens lijken met bubble vormen.

Confrontatie

Naast die letters was voor hem de spuitbus een revolutionair medium, een wapen, en zijn schrijven een aanklacht tegen de Amerikaanse samenleving die niet ieder individu als gelijkwaardig beschouwt en niet dezelfde kansen biedt. "Wij, die van Afrikaanse of Latijns-Amerikaanse afkomst zijn, bestaan onder het begrip Amerikaans niet. Door de praktijken van de machthebbers weten wij nog steeds niet wie we zijn, niet als individu, maar wel in ons bloed." (*Coming from the Subway*, 1992, p. 202). Hij heeft zich zijn hele carrière verzet tegen de onderdrukking van minderheden in de maatschappij en de kunstwereld die vol zit met vooroordelen. Phase 2 schiep zijn eigen taal omdat de zwarte kunstenaar niet serieus werd genomen. Een schrijnend voorbeeld: het was

PHASE 2
zonder titel, 1992, collectie Henk en Leonie Pijnenburg

in 1992 onmogelijk een Engelse versie van de catalogus bij de tentoonstelling *Coming from the Subway* uit te geven omdat geen enkele Amerikaanse uitgever interesse toonde in de kunst van gekleurde kunstenaars. De in de jaren tachtig invloedrijke galeriehouder Holly Solomon vertelde me: "White men are not interested in black art".

In *Majestic Athanasian Confrontation* uit 1985 verwijst Phase 2 naar de strijd van Athanasius (295-373), patriarch, kerkvader, over de vraag of Jezus Christus óf God zelf is óf slechts een godheid van lagere orde. Dit is een probleem dat zwarte kunstenaars aangaat. De kerkvaders kwamen er in het eerste concilie niet uit, maar in 381 na Christus verkondigde het tweede Oecumenische Concilie in Constantinopel de leer van de Heilige Drie-eenheid, waarbij het Bijbelse mysterie van de eenheid én scheiding van God de Vader, de zoon Jezus en de Heilige Geest werd geproclameerd. Voor zwarte kunstenaars betekent dit volgens Phase 2 dat alle mensen gelijkwaardig én toch verschillend en uniek zijn.

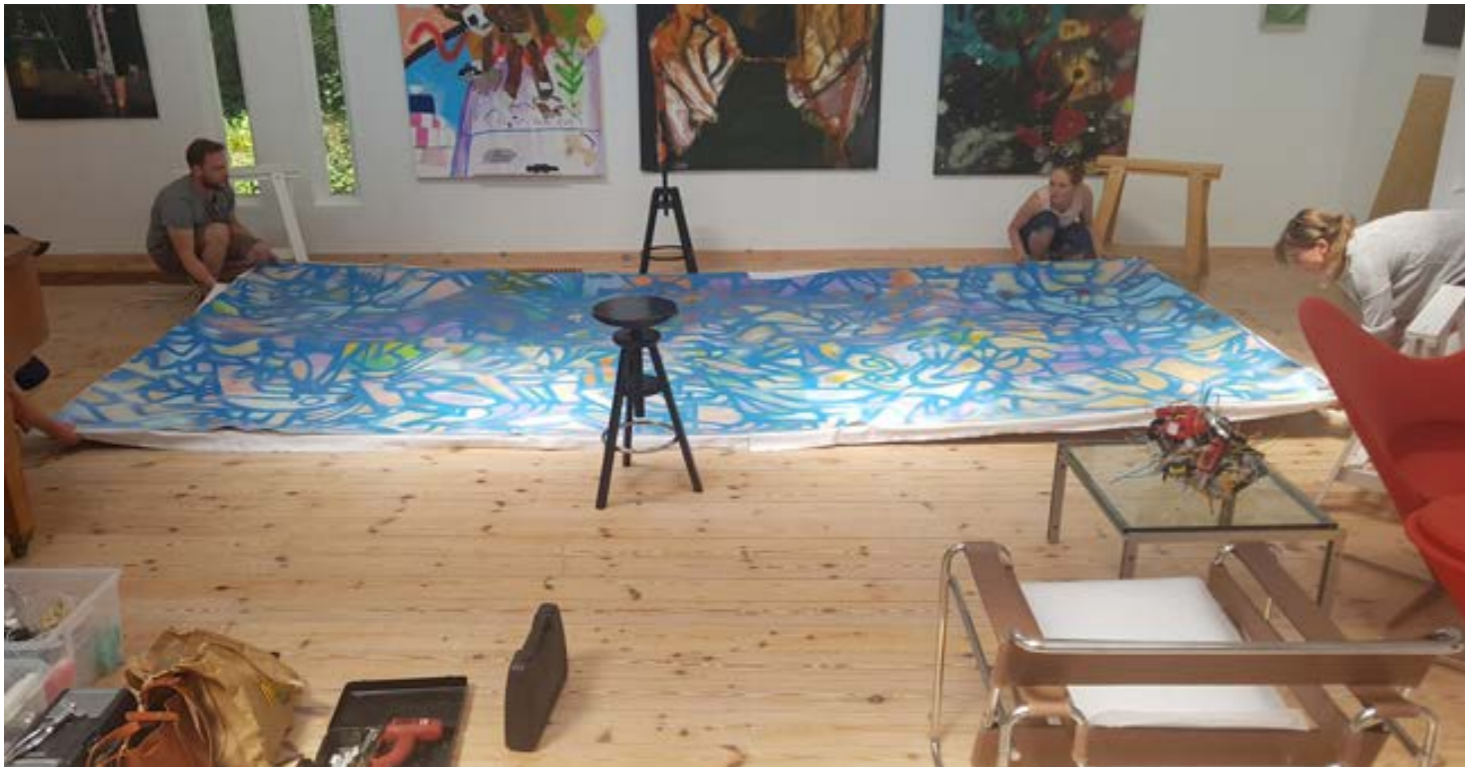
Zijn schilderij doet denken aan werken van Paul Cézanne, hoewel Phase 2 zich niet baseert op de nauwkeurige studie naar de natuur en zijn lijnen ontegenzeggelijk veel harder en onrustiger zijn. Het is meer de innerlijkheid die hun werk verbindt. Cézanne zoekt naar een nieuwe eenheid en verbondenheid zonder te kort te willen doen aan de individuele eenheid. Hij integreert vorm en kleur zonder iets van beide op

te geven en schenkt veel aandacht aan het interval, de ruimte tussen de dingen, die hij op een gelijkwaardige manier wil behandelen. Werken van Cézanne zijn gedrenkt in modulaties van overwegend blauwen, oplichtende groenen, oranje omlinjende vlekken en suggereren een ritmische ruimte- en dieptewerking die ook typerend is voor de werken van Phase 2. Net als Cézanne integreert Phase 2 ritmisch lijn en kleur in tonen van blauw. Zijn naam wordt verhuld tot een schijnbare abstractie. In de geslotenheid van dit adembenemende schilderij, waarin strijd en verdriet ineengestrengeld zijn doemen sterren op als teken van hoop en verlichting.

Wonderlijke verwerving

Het tweede grote doek van Phase 2 dat in het Groninger Museum wordt getoond hebben mijn vrouw en ik op een wonderlijke manier kunnen verwerven. Het werk dat geen titel heeft is door Phase 2 in 1992 gemaakt in het Anti-Museum, Galerie K.I.S. Amsterdam, waarbij behalve Phase 2, Pistol, Coco en Bama betrokken waren, samengebracht door de Hugo Martinez Gallery uit New York. Mij is deze happening volkomen ontgaan. Het was enkele dagen na het feestgedruis in het Groninger Museum waar de grote *Coming from the Subway* tentoonstelling op 3 oktober 1992 werd geopend. Ik verkeerde nog in een roes.

Dinsdag 23 februari 2016 kreeg ik een telefoontje van straatfotograaf Keez Kamper uit Amsterdam die betrokken

Het opspannen bij Henk Pijnenburg

is geweest bij galerie K.I.S. met de vraag of ik interesse zou hebben in een bijzonder doek van Phase 2. Om 15.03 uur kreeg ik een mail met een foto van het werk met de afmetingen van 5.40 m x 2.30 m. Keez schreef in de mail dat het doek wel wat was beschadigd omdat het jaren opgerold in een vochtige kelder had gelegen, maar het bevatte wel de beroemde Phase 2 hiërogliefen. Een paar dagen later bezocht ik galerie K.I.S. in de Paleisstraat in Amsterdam. De galerie zag er zeer rommelig uit. De verzamelaar Vincent Vlasblom was ook al eerder komen kijken maar zag er uiteindelijk van af. Toen ik kwam werd het enorm opgerolde doek weer naar boven gehaald en uitgerold over een aantal hobbels en met slecht licht waardoor het moeilijk te bekijken was. Ik zag onmiddellijk zeer fraaie gedeeltes maar ook onderaan zware beschadigingen door water, evenals aan de rechterzijde. Ze vroegen er toch nog veel geld voor. Ik ging naar huis om erover na te denken, maar stelde de beslissing om het werk te kopen steeds uit. Op een gegeven moment hoorde ik helemaal niets meer. Regelmatig zei ik tegen Leonie dat ik hoopte dat het doek toch ooit bij mij terecht zou komen.

In september 2019 brachten Leonie en ik een bezoek aan Groningen en Friesland. We bezochten de Nicolaaskerk in Wieuwerd (Fries Wiuwert) waar ondergronds nog vier goed geconserveerde lijken in doodskisten zijn te bewonderen. We stonden juist voor de kist van humanist en kunstenaar Anna van Schurman toen de telefoon ging. Ik nam niet op en las op het tekstbord bij het graf:

'Anna Maria van Schurman, labadist, in 1678 gestorven. Bijna honderd jaar later in 1765 doet de Leeuwarder krant gewag van een opgegraven lijk dat van Anna van Schurman blijkt te zijn. Het bijzondere is dat het lijk in zijn volle glorie, alsof het niet gestorven was te zien was. '.....gelijk als een levend mensch...met kleren en al. 'geheel gaaf uit de grond terwijl de kist geheel vergaan was. De geleerden stonden voor een raadsel. Het lijk werd meteen weer ter aarde besteld zonder meer door iemand gezien te mogen worden.'

De telefoon bleef rinkelen, ik nam toch maar op en hoorde een Duitssprekende man vragen of ik Henk Pijnenburg was. Hij had gehoord dat ik geïnteresseerd zou zijn in een Phase 2, die hij van de eigenaar van de galerie K.I.S. Jan Muller had overgenomen. Hij was op weg naar Helmond, had het werk bij zich... Ik stond nog voor de kist en zei dat ik nu in Friesland was en pas volgende week weer thuis zou zijn.

Ik jubelde omdat de Phase 2 niet verdwenen was. Al die jaren had ik gehoopt dat het werk op de een of andere manier toch bij mij terecht zou komen. Op 9 augustus 2019 stond een zekere Ben Eckhardt uit Berlijn aan de deur. Handelaar in nagelgerei. Hij had het werk van Jan Muller over kunnen nemen omdat deze nog verplichtingen aan hem had. In onze grote ruimte kon hij het enorme doek gemakkelijk uitrollen. U moest eens weten hoe gelukkig ik was, ik zag onmiddellijk de

enorme kwaliteiten van het doek. We kwamen snel de prijs overeen en ik kreeg er twee nagelknippers gratis bij. Het is een juichend doek, alsof de strijd gestreden was die Phase 2 gevoerd heeft. De tegenhanger van het fantastische werk *Majestic Athanasian Confrontation*.

Het schilderij heeft nogal wat te lijden gehad doordat het jaren in een natte en vochtige kelder heeft gelegen. Het is eigenlijk niet te geloven dat er zo met zo'n fraai doek is omgegaan. Misschien is men in de loop der jaren het doek totaal vergeten. Ik belde graffitikunstenaar Koor, die ik als eerste in Nederland bij mij thuis tentoongesteld heb, met de vraag of hij iemand wist die dit speciale werk zou kunnen restaureren. Koor wist me direct te vertellen dat ik Emillie Gonçalves, die in de buurt van Brussel woont, moest bellen en schrijven. 12 oktober 2019 bracht ik het werk. 20 augustus 2020 kwamen vier mensen het schilderij terugbrengen en opspannen. Er is nogal veel arbeid verricht. Ze hebben het werk eerst op een groter nieuw doek overgebracht, waarna de restauratie is begonnen. Het schilderij ziet er sprankelend uit alsof het totaal nieuw is.

Kunstenaars als Phase 2 hebben de basis gelegd voor de erkenning van gekleurde minderheden. Ze zijn nu de nieuwe rage en worden door iedere belangrijke galerie vertegenwoordigd. Het kan verkeren!

Met dank aan Steven Kolsteren. Meer op: <https://artpijnenburg.nl/2022/02/04/prive-domein-165-phase-2/>

Kunstverzamelaar Henk Pijnenburg uit Deurne speelde een belangrijke rol bij de opmars van graffiti in musea in de jaren tachtig, in het bijzonder het Groninger Museum. In 1986 maakte hij de catalogus van de solotentoonstelling van Rammellzee, die het Groninger Museum overnam van het Gemeentemuseum Helmond waar Pijnenburg adviseur was. Ook was hij verantwoordelijk voor de catalogus van de grote overzichtstentoonstelling *Coming from the subway* in 1992. Beide uitgaven gelden als hoogtepunten van de museale graffiti. In eigen beheer liet hij publicaties met kaarten maken over Quik en Koor (1990 en 1992), vormgegeven door Swip Stolk, destijds ook de grafische vormgever van het Groninger Museum. Later gaf hij twee gebonden boeken uit over Quik en Blade, met afbeeldingen van werken uit zijn eigen collectie (2004 en 2009). www.artpijnenburg.nl